

B O G A N M E L D E L S E R

Report on International Definition and Measurement of Standards and Levels of Living.

(Report of a Committee of Experts convened by the Secretary-General of the United Nations jointly with the International Labour Office and the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). United Nations, New York 1954, 95 sider mineograferet, U.N.'s Publications sales number 1954 IV, 5. Pris \$ 0,80.

Levnadskostnader och Reallöner i de Nordiska Huvudstäderna.

Nordisk Statistik Skriftserie, Stockholm 1954, 92 sider, pris kr. 4.

Ovennævnte rapporter, der begge beskæftiger sig med problemer i forbindelse med internationale sammenligninger af livsvilkår, har særlig værdi ved deres principielle redegørelser for de vanskeligheder, der er forbundet med på forsvarlig og meningsfuld måde at foretage sådanne sammenligninger. De to ekspertkomiteer, der har stået for udarbejdelsen, blev nedsat af internationale, politiske organer, UN-komiteen således i henhold til en resolution, hvorefter U.N.'s generalforsamling i 1952 opfordrede det økonomiske og sociale råd til at »continue to pay special attention to changes occurring in the standards of living of the working populations, and to provide for the working out of adequate statistical methods and techniques so as best to facilitate the gathering and use of pertinent data in order to enable the Secretary-General to publish regular annual reports showing changes in absolute levels of living conditions in all countries and which would permit the study of this problem in the light of changing general economic conditions; and invites all Member States to furnish to the Secretary-General all the data required for this purpose.«

Den skandinaviske komite nedsattes ved det nordiske socialministermøde i Helsingfors 1951.

Initiativet var således politisk, hvilket vel må ses i forbindelse med, at emnerne er fulde af sprængstof og problemernes løsning af vigtighed for verdenspolitikken. Men de løsninger, der fra ekspertside kan lægges frem, er negative eller i bedste fald flertydige.

U.N.-komiteen, hvor statistisk, sociologisk og økonomisk sagkundskab var repræsenteret, med inderen V. K. R. V. Rao som formand, når således til, at »there is no single index of the level of living as a whole that can be applied internationally.«

Komiteen er særligt afvisende over for at anvende per capita nationalindkomsten eller andre monetære index som grundlag for internationale sammenligninger af livsvilkår (s. VI); men iøvrigt fremsættes den opfattelse, at det overhovedet ikke er muligt at finde eet enkelt generelt akcepteret udtryk for livsvilkår, som kunne måles og sammenlignes, idet der på betydningsfulde områder ikke er enighed om, hvad der skulle være op eller ned på målestokken.

For dog at komme et lille stykke vej, defineres — idet »standard of living« forkastes som belastet med for mange forhåndsforestillinger — begrebet »leveniveau« (»level of living«) som sammensat af 12 komponenter 1) sundhedsforhold, 2) ernæringsforhold, 3) uddannelsesforhold, 4) arbejdsbetingelser, 5) beskæftigelse, 6) forbrug og opsparing, 7) kommunikationsforhold, 8) boligforhold, 9) beklædningsstandard, 10) fritidsmuligheder, 11) social sikkerhed og 12) menneskelig frihed.

Nogen mulighed for at veje disse komponenter sammen i et indeks synes ikke at forekomme, og ingen af dem kan måles direkte. For de første 7 kan der findes visse »indikatorer«, for de sidste 5 findes ingen kvantificerbare udtryk.

Yderligere vanskeligheder beredes ved, at de fleste af de principielt målelige »indikatorer« rent faktisk ikke opgøres statistisk i ret mange lande, (når man ser

B O G A N M E L D E L S E R

Report on International Definition and Measurement of Standards and Levels of Living.

(Report of a Committee of Experts convened by the Secretary-General of the United Nations jointly with the International Labour Office and the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). United Nations, New York 1954, 95 sider mineograferet, U.N.'s Publications sales number 1954 IV, 5. Pris \$ 0,80.

Levnadskostnader och Reallöner i de Nordiska Huvudstäderna.

Nordisk Statistik Skriftserie, Stockholm 1954, 92 sider, pris kr. 4.

Ovennævnte rapporter, der begge beskæftiger sig med problemer i forbindelse med internationale sammenligninger af livsvilkår, har særlig værdi ved deres principielle redegørelser for de vanskeligheder, der er forbundet med på forsvarlig og meningsfuld måde at foretage sådanne sammenligninger. De to ekspertkomiteer, der har stået for udarbejdelsen, blev nedsat af internationale, politiske organer, UN-komiteen således i henhold til en resolution, hvorefter U.N.'s generalforsamling i 1952 opfordrede det økonomiske og sociale råd til at »continue to pay special attention to changes occurring in the standards of living of the working populations, and to provide for the working out of adequate statistical methods and techniques so as best to facilitate the gathering and use of pertinent data in order to enable the Secretary-General to publish regular annual reports showing changes in absolute levels of living conditions in all countries and which would permit the study of this problem in the light of changing general economic conditions; and invites all Member States to furnish to the Secretary-General all the data required for this purpose.«

Den skandinaviske komite nedsattes ved det nordiske socialministermøde i Helsingfors 1951.

Initiativet var således politisk, hvilket vel må ses i forbindelse med, at emnerne er fulde af sprængstof og problemernes løsning af vigtighed for verdenspolitikken. Men de løsninger, der fra ekspertside kan lægges frem, er negative eller i bedste fald flertydige.

U.N.-komiteen, hvor statistisk, sociologisk og økonomisk sagkundskab var repræsenteret, med inderen V. K. R. V. Rao som formand, når således til, at »there is no single index of the level of living as a whole that can be applied internationally.«

Komiteen er særligt afvisende over for at anvende per capita nationalindkomsten eller andre monetære index som grundlag for internationale sammenligninger af livsvilkår (s. VI); men iøvrigt fremsættes den opfattelse, at det overhovedet ikke er muligt at finde eet enkelt generelt akcepteret udtryk for livsvilkår, som kunne måles og sammenlignes, idet der på betydningsfulde områder ikke er enighed om, hvad der skulle være op eller ned på målestokken.

For dog at komme et lille stykke vej, defineres — idet »standard of living« forkastes som belastet med for mange forhåndsforestillinger — begrebet »leveniveau« (»level of living«) som sammensat af 12 komponenter 1) sundhedsforhold, 2) ernæringsforhold, 3) uddannelsesforhold, 4) arbejdsbetingelser, 5) beskæftigelse, 6) forbrug og opsparing, 7) kommunikationsforhold, 8) boligforhold, 9) beklædningsstandard, 10) fritidsmuligheder, 11) social sikkerhed og 12) menneskelig frihed.

Nogen mulighed for at veje disse komponenter sammen i et indeks synes ikke at forekomme, og ingen af dem kan måles direkte. For de første 7 kan der findes visse »indikatorer«, for de sidste 5 findes ingen kvantificerbare udtryk.

Yderligere vanskeligheder beredes ved, at de fleste af de principielt målelige »indikatorer« rent faktisk ikke opgøres statistisk i ret mange lande, (når man ser

på verden som helhed, hvor de »underudviklede« lande vejer tungt både i antal og befolkning), og de kan efter deres karakter vanskelig samles til et enkelt udtryk.

Komiteen foretager derfor yderligere et skridt tilbage fra den oprindelige målsætning, og i stedet for at søge at bestemme komponenterne i »leveniveauet« hver for sig, opstiller den en prioritetsliste over et stærkt begrænset antal »syntetiske« indikatorer, som der skulle være en chance for at måle internationalt, og som kunne give en antydning af, hvorledes landene med hensyn til livsvilkår er placeret i forhold til hinanden. Øverst på listen står gennemsnitslevealder ved fødslen og børnedødelighed, caloreforsyning og læsefærdighed, længere nede forskellige økonomiske størrelser, som skulle give oplysning om nationalindkomst og landenes ressourcer.

Ak og ve! Selv til opfyldelse af disse beskedne fordringer savnes i dag i de fleste lande de nødvendige statistiske opgørelser. (Der gøres således i 2 oversigtstabeller rede for, hvor mange lande, der har eller oftere mangler det nødvendige materiale).

Komiteens rapport munder derfor ud i en indstilling om, at der under U.N.'s ledelse foretages en koordineret udbygning af de statistiske organisationer i de lande, hvor de er mangelfulde, med særligt henblik på at fremskaffe pålidelige oplysninger om de vigtigste indikatorer.

Desuden anbefales gennemførelse af koordinerede studier af familiernes liv til belysning af livsvilkårene fra en anden synsvinkel.

Så værdifuldt dette er i sig selv til belysning af livsforhold og menneskelige eksistensvilkår jorden over, virker komiteens skildring af vanskelighederne for at finde dækkende, kvantificerbare og sammenlignelige udtryk for disse livsvilkår så overbevisende, at man nærmest kommer til den slutning, at det kan ikke lade sig gøre, i alt fald ikke inden for en overskuelig fremtid.

For så vidt bestyrkes ens tvivl på mulighederne af internationale sammenligninger

vedrørende levevilkår på den statistiske tekniks nuværende stadi i de fleste lande, når man læser betænkningen om sammenligning mellem leveomkostninger og real-lønninger i de nordiske hovedstæder udarbejdet af statistikere fra de officielle statistiske kontorer i de 4 lande — og iøvrigt udgivet som 1. bind i en ny serie med meddelelser om fællesnordiske, statistiske problemer m. m. Betænkningens opgave både geografisk og med hensyn til problemernes art og omfang vedrører kun et hjørne af det problemkompleks, som U.N.-komiteen har tumlet med. I realiteten er forudsætningen for de sammenligninger, den nordiske komite foretager, at de fleste af de komponenter, som U.N.-komiteen har så megen møje med at finde mål for, er ens i de nordiske lande. At en vis lighed forudsættes, fremgår af komiteens bemærkning s. 8: »Om man skall göra jämförelser mellan skilda länder, bör det vara särskilt lämpligt att börja med de nordiska länderna. Skillnaderna mellan dessa länder är i fråga om konsumtionsvanor, klimat, varutillgång m. m. ej alltför stora, och det innebär inga oöverkomliga svårigheter att kartlägga dem.« Er opgaven således mere begrænset, gæes der til gengæld langt dybere ind på detailproblemerne, og også for denne komite tårner vanskelighederne sig op trods et ihærdigt arbejde, og mange spørgsmål er endnu uløst.

Den teoretiske vanskelighed ved sammenligninger af leveomkostninger og real-lønninger er, at begge begreber er indeksudtryk, og allerede valget af indeksformel er arbitrært. Yderligere vanskeligheder møder sammenligninger over geografisk afstand (eller længere tidsrum) ved, at det ikke er muligt at fastholde selve begrebsindholdet uændret. Mennesker lever nu engang forskelligt på forskellige steder og tider, og selve dette at forudsætte, at man skulle leve på det nye sted som »hjemme«, således som det sker ved anvendelsen af Laspeyres formel til sammenligning af leveomkostninger, er i sig selv urealistisk, hvis ikke urealisabelt. Andre teoretikere end Laspeyres f. eks. Konüs har derfor

også (omtalt s. 10) søgt at komme udenom dette problem ved i stedet for at forudsætte uændret levevis at opstille indifferensniveauer for konsumenterne; men også dette indebærer betydelige vanskeligheder og opstilling af meget abstrakte forudsætninger, og komiteen har da valgt at holde sig til Laspeyres beregningsmåde. Imidlertid giver dette ved sammenligning af leveomkostninger mellem 2 steder to løsninger, idet det ikke kan forudsættes, at den udgiftsforandring, personen a vil få ved at købe sit vanlige forbrug i landet B, svarer til, hvad personen b vil få ved at købe sit forbrug i landet A.

Komiteen akcepterer denne uoverensstemmelse og tvetydighed og går således ind for det princip hellere at give en flertydig løsning med en klar mening end et enkelt, men uklart udtryk. Ved sammenligning mellem 4 lande bliver der imidlertid ved denne beregningsmåde tale om 12 relationer (1 fra hvert af de 4 lande til de tre andre) i stedet for 4, og hvis man tog hensyn til, at der er forskellige leveomkostningsniveauer inden for hvert af landene, ville antallet af relationer blive uhandleligt. Komiteen springer over denne vanskelighed ved at begrænse sin undersøgelse til hovedstæderne, ligesom den springer over det problem, at lønniveauet er et højst sammensat udtryk, ved alene at regne med metalarbejdernes løn.

De i betænkningen foretagne realløns-sammenligninger bliver da forholdet mellem metalarbejdernes lønninger (gennemsnitlig timefortjeneste) og leveomkostningerne i hovedstæderne. Unægtelig synes denne besvarelse stærkt begrænset i forhold til den stillede opgave, og når komiteen selv (s. 13) mener, at resultatet kan fortolkes som en sammenligning af landenes levestandard, må dette tages med betydeligt forbehold.

Iøvrigt indeholder betænkningen mange interessante detaljer angående fremgangsmåden ved substitution af varer af ligeartet betydning i forbruget, hvor helt kongruente varer eller kvaliteter ikke kan fremskaffes; særligt løsningen af det be-

tydningsfulde, men vanskelige spørgsmål om sammenligning af udgifter til opvarmning og brændsel, hvor det klagøres, at den »vare«, der indgår i forbruget, og hvortil udgifterne altså kan sammenlignes, er 17° stuetemperatur, forekommer overbevisende rigtig; (men parallelle betragtninger kan gennemføres f. eks. med hensyn til kunstigt lys eller vedrørende behov for sværere og dyrere vinterklæder ctr. det billigere »sommertøjsbehov«, uden, at det dog er gjort).

Interessant er endvidere forsøget på at tage skatter og sociale ydelser med i beregningen, selv om dette forudsætter yderligere abstraktioner end de øvrige beregninger med hensyn til familiernes sammensætning og behov og formentlig er særlig lidet realistiske, hvis de skal beskrive forskelle for personer, som flytter fra det ene land til det andet. (Et socialt misforhold, som ikke er medtaget i komiteens betragtninger er iøvrigt bolig*manglen* i de respektive hovedstæder).

Med disse forbehold er komiteens beregninger dog de mest indgående, der hidtil er foretaget ved sammenligninger af leveforhold over landegrænserne.

Slutresultaterne, (der resumeres side 77), udviser forskelle mellem reallønningerne, der formentlig er mindre, end man på forhånd havde ventet.

Størst nedgang vil en københavnsk metalarbejder finde ved at flytte til Oslo (ca. 20 pct. nedgang i realløn), mens Oslovitten kun vinder 15 pct. ved at tage til København.

Overhovedet har Københavneren og Stockholmeren ingen glæde af at flytte; de opretholder bedst deres vanlige forbrug der, hvor de er (også i forhold til hinanden), mens Finnen fra Helsingfors kan stå sig ved at tage til Stockholm (og får en lille fordel ved at tage til København), og Oslovitten vil have særlig glæde ved at bytte med Københavneren, men noget mindre ved at gøre det samme med Stockholmeren eller sin finske kollega.

Alt i alt er forskellene så små, at der næppe er grund til at vente større van-

dringer fra den ene hovedstad til den anden som følge af forskelle i realløsniveauerne, (hvilket ikke forhindrer, at enkeltpersoner kan opnå betydelige forbedringer).

Man må dog stadig have i erindring opgørelsernes usikkerhed, de mange arbitrære forudsætninger, på hvilke beregningerne bygger, de udtrykkelige begrænsninger i de foreslåede løsninger og de mange komponenter, der bestemmer menneskelige livsvilkår (jfr. U.N.-eksperternes betænkning), som komiteen slet ikke går ind på og som omtalt stiltiende forudsætter er ens i de betragtede lande, hvilket ikke i alle tilfælde er på forhånd givet.

De to betragtede rapporter er kun små skridt på den vej, der skal føre til, at der på verdensomfattende basis kan gives meningsfulde svar på spørgsmål om internationale sammenligninger af økonomiske og sociale vilkår. De viser, at målet foreløbigt fortøner sig i det fjerne, men også, at man på selve farten under vejs til målet kan finde resultater og oplevelser af værdi.

Kirsten Rudfeld.

Kjeld Bjerke: Opsparing, kapitalbevægelse og formuernes sammensætning i København 1949. Institutet for Historie og Samfundsøkonomi. Ejnar Munksgaards Forlag. Kbh. 1954. 54 sider. Pris kr. 3,00.

Behovet for empirisk belysning af de forskellige opsparingsproblemer er blevet stadig mere påtrængende. De senere års drejning af den økonomiske politik i retning af i voksende grad at bygge på generelle påvirkninger af indkomstanvendelsen har understreget dette behov. Vor reelle viden om opsparingen er set på denne baggrund tydeligvis utilstrækkelig, og det ikke mindst hvor det drejer sig om at indkredse opsparingsfænomenerne på et rent talmæssigt grundlag. Her er situationen endnu i dag den, at opsparingens totale størrelse knap nok er kendt med rimelig sikkerhed. Endnu spinklere er erfaringsgrundlaget, hvor det gælder fordelingen af opsparingen efter art og indenfor de enkelte befolkningsgrupper. Og

næsten helt i blinde arbejder man i bedømmelsen af sparevanerne og opsparingskvalitet — det sidstnævnte forstået bl. a. som varigheden af den enkelte opsparingsproces.

Institutet for Historie og Samfundsøkonomi har søgt at råde bod på nogle af de fremhævede mangler ved at tage initiativet til den ovennævnte undersøgelse over nettoopsparing, kapitalbevægelserne og formuernes sammensætning i København, som kontorchef Bjerke har forestået. Som antydning, har undersøgelsesområdet foreløbig været begrænset til hovedstaden. Ifølge forordet er det dog senere hensigten at udbygge arbejdet ved en lignende undersøgelse for nogle typiske skattekrede ude i landet, for at opnå en i lokal henseende nogenlunde alsidig belysning af opsparring, investering og formuedannelse her i landet.

Den heromhandlede lille undersøgelse er at betragte som et forholdsvist begrænset skridt i retning af en statistisk klarlægning af opsparingsformerne. Dels er undersøgelsen foretaget på grundlag af skattematerialet og derfor nødvendigvis belastet med dettes unøjagtigheder og begrænsninger. Dels er den behæftet med den — dog formentlig ret ringe — usikkerhed, som følger af den specielle undersøgelsesteknik, der er anvendt, navnlig derved, at undersøgelsen er foretaget på grundlag af et partielt udsnit, kun omfattende små 4000 københavnske formueejere.

For tallenes praktiske anvendelighed er det måske mere betænkeligt, at undersøgelsen er begrænset til året 1949. Det rejser i al fald straks spørgsmålet om, i hvilken grad dette år kan regnes for typisk i opsparingsmæssig henseende, således at resultaterne skulle kunne anvendes mere generelt. Ganske vist er det berettiget at betragte kalenderåret 1949 som et nogenlunde normalt år i den forstand, at virkningerne af devalueringen først satte igennem i løbet af 1950. På den anden side er bruttoopsparingens siden undergået en ganske væsentlig niveauforskydning opefter, samtidig med at der er sket betydende ændringer såvel i ind-